

6	Uvod
10	Kaj je religija?
22	Svetovne religije
34	Judovstvo
46	Kršćanstvo
64	Islam
74	Indijske religije
88	Vzhodnoazijske in jugovzhodnoazijske religije
104	Vera in razum
118	Religija in politika
136	Priporočeno branje
137	Stvarno in imensko kazalo
141	Viri fotografij

UVOD

Stavim, da je vsak, ki je kdaj prebiral razprave o pomembnih vprašanjih na družbenih omrežjih ali spletnih forumih, naletel tudi na razprtije o religiji ali bogu. »Življenje brez boga ne more biti smiselno«; »Ideja o bogu je diktatorska in primitivna – bolj škodljive ideje v zgodovini človeštva ni bilo!«; »Religija je del naše identitete, brez nje smo nihče«; »Svoboda mišljenja in vera ne gresta skupaj« in tako naprej.

Ali je religija najplemenitejši in najvišji dosežek človeštva, ali pa religija botruje večini nasilja in vojn na svetu? Če smo vajeni razmišljati kritično, se bomo enostranskih in poenostavljenih stališč na obeh straneh lotili z zdravo mero skepticizma.

Ko govorimo o religiji, govorimo o zelo raznolikem pojavu oz. sklopu mnogih, bolj ali manj sorodnih pojavov v različnih kulturah po svetu. Upoštevati moramo tudi dejstvo, da ima sama beseda »religija« svojo zgodovino, njen pomen pa se lahko spreminja glede na zgodovinsko obdobje, kulturni, geografski in znanstveni kontekst, v katerem je uporabljena.

Prav zaradi tega, ker je religija polje kulturnih bojov, vkopanih mnenj, neredko močnih čustev, včasih pa celo vojn, moramo biti pri njenem preučevanju pozorni, potrpežljivi, natančni in odprtega uma. Religije se je, kot vsakega družbenega pojava, treba lotiti kritično in znanstveno. Nerazumevanje religijskih pogledov na življenje (če smo nereligiozni), in obratno, nerazumevanje ali obtoževanje ateističnega pogleda na življenje in religijo (če smo religiozni) sta navadno znak pomanjkanja poslušanja za druge in drugačnost. Kakršnokoli je že naše stališče do religije, duhovnosti, boga ali bogov, je družbeni dialog med neverujočimi in verujočimi neizogiben, če želimo živeti v vsaj minimalno urejeni in svobodni politični skupnosti.

V Pojmovniku, ki je pred vami, bomo religijo obravnavali iz perspektiv različnih znanstvenih disciplin: zgodovine, sociologije, antropologije, politologije, filozofije, pa tudi teologije. Govorili bomo tudi o religiologiji, znanstvenem pristopu k religijskim pojavom, ki metode zgoraj omenjenih disciplin kombinira. Teologija (izraz izvira iz krščanstva, a ga danes uporabljamo tudi pri drugih religijah), ki običajno na sistematičen način obravnava religijske pojme in verovanja s stališča določene religije same oz. »od znotraj«, je tukaj obravnavana zgolj opisno oz. »od zunaj«. Spoznavali bomo sisteme verovanj in praks različnih religij, pa tudi teološke spore in razvoje znotraj posameznih religij, pri tem pa se do njih ne bomo opredeljevali in bomo ostajali kolikor se da nevtralni.

Spoznavali bomo tudi religije, ki prevladujejo v neevropskih kulturah in ki so odločilno sooblikovale velike civilizacije sveta zunaj Evrope: ob krščanstvu tako še judovstvo, islam, hinduizem, budizem, džainizem, sikhizem, konfucianizem, daoizem, šintoizem in tudi nekatere prvobitne

in ljudske religije sveta, ki pogosto ne veljajo za enotne religije. Tovrsten širši pogled na svetovne religije nam omogoča nekaj primerjalnega, s tem pa bolj objektivnega pogleda tudi na prevladujočo religijo našega kulturnega prostora, torej krščanstvo. Opazili bomo, da nekateri kulturni konflikti, dileme, idejni procesi in bitke za moč in vpliv, ki se nam včasih zdijo značilni predvsem za naše kulturno okolje in za krščanstvo, obstajajo ali so zelo podobni tudi v drugih religijah in kulturah, ki so bile dolga stoletja le malo povezane s krščanstvom ali pa sploh ne. Po drugi strani pa bomo spoznali, da nekaterih elementov krščanstva, ki se nam pogosto zdijo samoumeven del religioznosti kot takšne, v drugih religijah ne najdemo.

Vključevanje neevropskih religij pa ne pomeni, da bomo vsem religijam namenili enako pozornost, pa tudi ne, da bo ta pozornost sorazmerna s številčnostjo ali morda starostjo religij. Najbolj in najgloblje se moramo vendarle posvetiti krščanstvu, ki je močno vplivalo na našo – tako slovensko kot evropsko – zgodovino, kulturo oz. kar civilizacijo (pa tudi seveda na Severno in Južno Ameriko, Rusijo, Avstralijo, Novo Zelandijo, velik del Afrike in še katere dežele). Tudi same sodobne znanosti o religijah in glavni analitični pojmi za njihovo objektivno preučevanje so najprej nastali znotraj razsvetljenško-krščanskega kulturnega prostora, zato je tudi zgodba o religiologiji povezana z zgodbo o krščanstvu in njenem soočanju z razsvetljenstvom in znanstveno kritiko religije, vključno s krščanstvom samim. Posamezna poglavja so posvečena tudi judovstvu in islamu. Srečevanja Evrope z islamom in njegov vpliv na evropsko zgodovino in kulturo je bil globlji in dolgotrajnejši, kot imamo običajno priložnost slišati ali brati, sodobne medijske predstavitve islama in evropsko-islamskih odnosov pa so praviloma politično obarvane in pogosto znanstveno neutemeljene. Končno naj omenimo, da je judovstvo v svetovnem merilu ena manjših religij. A ker brez judovstva dveh največjih svetovnih religij, krščanstva in islama, sploh ne bi bilo, in ker so bili judje ob muslimanih na evropskem jugovzhodu več kot 1500 let edina opazna religijska manjšina v krščanski Evropi, je tudi judovstvu posvečeno posebno poglavje. Pri vseh obravnavanih religijah ne bomo opisali le njihovih verovanj in osnovnih religijskih pojmov, temveč tudi nekaj zgodovine in razvoja, družbeno-političnih premikov znotraj njih in tudi v medreligijskih odnosih, pa tudi odzive religij na razsvetljenstvo in nekatere sodobne izzive.

Nove tehnologije, družbena omrežja in pluralizacija medijskega prostora so v zadnjih letih omogočile mnogo večji pretok in dostopnost informa-

cij, kot smo ju bili deležni kadar koli prej. Hkrati pa lahko opazimo tudi negativne učinke teh sprememb: bliskovito razširjanje lažnih novic in teorij zarot, zmeraj več nezaupanja v avtoriteto znatnosti in ustvarjanje antiintelektualnega razpoloženja v političnem diskurzu. Religija se lahko znajde v precepu teh teženj – verske ideje in akterje lahko najdemo vpletene v zgoraj omenjene negativne pojave, na drugi strani pa tudi kot podlago gibanjem in sporočilom, ki tem pojavom nasprotujejo in se jim upirajo. Zaradi grožnje resnicoljubnosti kot osrednji kulturni vrednoti, ki jo ti pojavi predstavljajo, je v tem Pojmovniku celotno predzadnje poglavje posvečeno odnosu med razumom in vero oz. znanostjo in religijo v luči razsvetljenstva od 17. stoletja naprej. Zadnje poglavje pa se v celoti ukvarja s političnimi razsežnostmi religije in sekularizacije. Sekularizacija je proces relativnega zmanjševanja vplivnosti religije na določenih družbenih področjih, kot sta denimo javna moralna razprava in pristop do političnih procesov ter vladanja v sodobnih družbah. Ker sta se oba omenjena pojava – razsvetljenstvo in sekularizacija – najprej in najbolj temeljito razmahnila prav v krščanski Evropi, njenih kolonijah in na območjih njenega vpliva, in ker v večji meri zadevata tudi evropsko in slovensko sedanjost, bomo v omenjenih dveh poglavjih brali največ o soočanju krščanstva z razsvetljenstvom in sekularizacijo, na kratko pa omenili še odnos nekaterih drugih religij do obeh pojavov.

Satirični račun na družbenem omrežju Twitter z imenom »Bog« predstavlja blažjo različico kritične tematizacije religije na spletu. Twita pravita: »Nastali ste po nezgodi.« in »Večine vas ne maram.«